

อภิรักษ์ ภูสง่า และณรงค์รัช วรมิตรไมตรี. 2562. “ลายพินอีสาน : กลวิธีการเรียบเรียง และการบรรเลงของนายทองใส ทับถนน และนายบุญมา เขาวง” ใน วารสารวิถีสังคม มนุษย์. ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน. หน้า 60-87.

ลายพินอีสาน : กลวิธีการเรียบเรียงและการบรรเลง
ของนายทองใส ทับถนนวน และนายบุญมา เขาวง
Lai Pin Isan : Compositional Technique
and Performance Styles of Thongsai Tuptanon
and Boomma Kaowong.

อภิรักษ์ ภูสง่า

Apiruk Phoosanga

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์รัช วรมิตรไมตรี

Asst.Prof.Dr.Narongruch Woramitmitree

¹ นิสิตปริญญาโท วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บทคัดย่อ

การศึกษา เรื่อง “ลายพินอีสาน : กลวิธีการเรียบเรียงและการบรรเลงของนายทองใส ทับถนนวนและนายบุญมา เขาวง” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาประวัติและผลงานของนายทองใส ทับถนนวนและนายบุญมา เขาวง ศึกษากลวิธีการเรียบเรียงลายพินอีสานของนายทองใส ทับถนนวนและนายบุญมา เขาวง ศึกษากลวิธีการบรรเลงลายพินอีสานของนายทองใส ทับถนนวนและนายบุญมา เขาวง

ผลจากการวิจัยพบว่า ในด้านประวัติและผลงาน นายทองใส ทับถนนวน เกิดวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 168 หมู่ 8 บ้านหนองกินเพล ตำบลหนองกินเพล อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา สมรสกับนางประมวล ทับถนนวน มีบุตรด้วยกัน 3 คน ทองใส ทับถนนวนได้รับยกย่องให้เป็นศิลปินดีเด่นสาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีอีสาน) ในปี 2543 ได้รับการคัดเลือกให้เป็นครูภูมิปัญญาไทยในปี 2545 นายบุญมา เขาวง เกิดวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2492 อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 17 หมู่ 9 บ้านคำกุง ตำบลหม่ม อำเภอเสนาะ จังหวัดกาฬสินธุ์ ท่านสมรสกับนางเป้ เขาวง มีบุตรด้วยกัน 3 คน นายบุญมา เขาวง ได้รับรางวัลนาคราชทองคำเชิดชูเกียรติศิลปินพื้นบ้านอีสานจากสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคามในปี 2553 ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินมรดกอีสานสาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้านอีสานพิน) จากมหาวิทยาลัยขอนแก่นปี 2556 ลักษณะพินอีสานของนายทองใส ทับถนนวน เป็นพิน 2 สาย พินทำจากแก่นไม้มะขามส่วนกะโหลกและค่อนั้นเป็นชิ้นเดียวกัน ด้านบนของคอพินทำเป็นหัวรูปปลายนก มีคอนแทคหรือตัวรับเสียงติดอยู่ที่กะโหลก และมีชิ้นเสียงทั้งหมด 11 ชิ้น สายพินทำมาจากสายโทรศัพท์ของทหาร ปีกพินทำจากเขาสัตว์ เช่น เขาวัว เขาควายเป็นโดยทำเป็นรูปสามเหลี่ยมยาวๆ ลักษณะพินอีสานของนายบุญมา เขาวง เป็นพิน 3 สาย พินทำจากแก่นไม้แคนหรือไม้ตะเคียนและกะโหลกและค่อนั้นเป็นชิ้นเดียวกัน คอนแทคหรือตัวรับเสียงติดอยู่ที่กะโหลก มีชิ้นเสียงทั้งหมด 9 ชิ้น สายพินทำมาจากลวดเบรกรถจักรยาน ปีกพินทำจากพลาสติก เช่น ขวดน้ำ ขวดน้ำมัน 2T โดยทำเป็นรูปสามเหลี่ยมหรือใช้ปีกกีตาร์ ในด้านกลวิธีการเรียบเรียงลายพินอีสานของนายทองใส ทับถนนวนและนายบุญมา เขาวง ผลการศึกษาพบว่า ลายเต้ย ลายลำเพลิน ลายสร้อย มีการเรียบเรียงทำนองหลักและการพัฒนาทำนอง เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง มาใช้ได้อย่างเหมาะสมและน่าสนใจ ในด้านกลวิธีการบรรเลงลายพินอีสานของนายทองใส ทับถนนวนและนายบุญมา เขาวง พบว่า ลายเต้ย ลายลำเพลิน ลายสร้อย มีการตั้งสายพินเป็น คู่ 5 เฟอ์เฟคท์ เสียง ลา (A)

กับ มี(E) แต่สามารถเล่นได้ทั้งบันไดเสียง A ไมเนอร์, D ไมเนอร์, G เมเจอร์ และมีการย้าย
 ขึ้นคู่เสียงเพื่อให้ได้เสียงตามที่ต้องการ มีการใช้เทคนิคการบรรเลง คือ ดัดลง ดัดสลับขึ้น
 ลง ดัดต้น ดัดควบ ดัดแล้ว ดัดสะบัด ดัดกรอ ดัดจก ดัดยั้งสาย และพรมนิ้วขึ้นลงอย่าง
 สม่่าเสมอตามจังหวะของเพลง ดัดลงอย่างสม่่าเสมอตามจังหวะของเพลงจนจบเพลง

คำสำคัญ : ลายพิน, พิน, การบรรเลงพิน, ภาควะวันออกเฉียงเหนือ, ดนตรีพื้นบ้าน

Abstract

The study of Lai Pin Isan compositional technique and performance styles of Thongsai Tuptanon and Boonma Kaowong. It is a qualitative research aims to study the history and work of Thongsai Tuptanon and Boonma Kaowong. Study the compositional technique Lai Pin Isan of Thongsai Tuptanon and Boonma Kaowong. Study the performance styles Lai Pin Isan of Thongsai Tuptanon and Boonma Kaowong.

The results of the study were as follows : The history and work of Mr. Thongsai Tuptanon. He was born on 14 November 1947. He lives at No. 168, Moo 8, Ban Nong Kin Phen. Nong Kin Phen Sub-district Warinchamrab District Ubon Ratchathani Ubon Ratchathani Province. He was married to Mrs. Phamoun Tuptanon and they have three children. Thongsai Tuptanon has been praised to be an outstanding artist in the performing arts(Isan music) in 2000. He has been selected as a Thai wisdom teacher in 2002. Mr. Boonma Kaowong was born 15 May 1949. He lives at No. 17 Moo 9, Ban Kham Kung, Mu Mon Subdistrict, Sahatsakhan District Karasin Province. He was married to Mrs. Pae Khao Wong and they have three children. Boonma Kaowong get award the Nakkarat Thongkum Honoring Isan folk artists from northeast Institute of Art and Culture Mahasarakham university in 2010. He has been praised to be an outstanding artist in the performing arts(Folk music) in 2013. The look of Pin Isan of Thongsai Tuptanon have 2 lines. Pin Isan is made from tamarind wood and part skull and neck is the same piece.

Top of the neck harp made a head of Kanok pattern. There is a contact or receiver attached to the skull and sound stage have 11 sound. Harp strings are made from military telephone line. Pic-harp is made from animals as cow horn, buffalo horn by making a long triangle. The look of Pin Isan of Boonma Kaowong have 3 lines. Pin Isan is made from core of cane or takh-ian wood and part skull and neck is the same piece. There is a contact or receiver attached to the skull and sound stage have 9 sound. Harp strings are made from bicycle brake wire. Pic-harp is made from plastic as bottle, 2T oil bottle by making was triangle or use guitar pick. The compositional technique Lai Pin Isan of Thongsai Tuptanon and Boonma Kaowong. The study show that Lay Teay ,Lay Lam Ploen, Lay Soy have compositional technique main melody And melody development is their own identity can be used appropriately and interestingly. The performance styles Lai Pin Isan of Thongsai Tuptanon and Boonma Kaowong. The study show that Lay Teay ,Lay Lam Ploen, Lay Soy there are Setting the Sai Phin is Dual 5 Perfect have scale La and scale Me but can play scale A Minor, D Minor, G Major and have moved intervals to get the sound as you want. Using techniques play are Didlong, Didslupkinlong, Diddon ,Didkoup, Didlaul, Didsabut ,Didjuk, Didyungsay, and Pomnual up and down regularly according to the rhythm of the song. Flip down regularly according to the rhythm of the song all the songs until the end of the song.

Keywords : Lai Pin , Pin , Compositional Technique Pin, The North East, Folk music.

1. บทนำ

พิณ เป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งที่พบเห็นกันมากในแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ซุง” เป็นเครื่องดนตรีที่อยู่ในกลุ่มของตระกูลเครื่องสายประเภท ดีด ทำมาจากไม้ซุงท่อนเดียวไม้นี้นิยมทำคือ ไม้หมากมี (ไม้ขนุน) พิณ มีรูปแบบการสืบทอด

แบบฆปฐะอันเกิดจากการฟังมากกว่าวิธีการจดบันทึก และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่อยู่คู่กับ วิถีชีวิตของชาวอีสานมาแต่โบราณโดยการนำพิณมาใช้บรรเลงในงานบุญประเพณีต่างๆ ของชาวอีสาน เช่น งานประเพณีบุญประจำปี งานแต่งงาน พิธีกรรมหรืองานรื่นเริงต่างๆ ในการบรรเลงนั้นจะมีทั้งการบรรเลงเดี่ยวหรือการบรรเลงประสมวง โดยมีลายบรรเลงคือ ลายลำเพลิน ลายเต้ย ลายปู่ป่าหลาน ฯลฯ ท่วงทำนองในการบรรเลงนั้นจะแตกต่างกันออกไปตามเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคลในการบรรเลง ดังที่ สุกิจ พลประดม (2536: 131) ได้กล่าวไว้ว่า พินเป็นเครื่องดนตรีที่เก่าแก่มีการเล่นมานานมีหลักฐานดังนี้ หลักฐานที่หนึ่ง อ้างอิงถึงเครื่องดนตรีประเภทดีดที่เป็นต้นแบบของพิน คือ กระจับปีซึ่งคำว่า “กระจับปี” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน อธิบายว่ากระจับปีเป็นพิน 4 สาย หลักฐานที่สอง กระจับปีมีลักษณะคล้ายกันไม่ว่าจะเป็นกระจับปีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่เมืองกัลกัตตาของอินเดีย กระจับปีในประเทศไทย กระจับปีในประเทศเขมร และกระจับปีที่เป็เครื่องดีดของ จีน เรียกว่า “ปีปะ” หลักฐานที่สาม หนังสือไตรภูมิพระร่วงได้กล่าวถึงพินว่า “ล่างจำพวกดีดพิน และ สีซอพุงตอ และจับฉิ่งรำเรงจับระบำเต็นเล่น” หมายความว่าใช้พินเล่นกับซอสามสาย (ซอพุงตอ) ประกอบกับฉิ่งให้จังหวะ มาตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นราชธานี หลักฐานที่สี่ รูปนักดนตรีหญิง 5 คน สังกะตจากนักดนตรีคนที่ 3 ของรูปปั้นกำลังบรรเลงพิน 5 สาย พินเป็นเครื่องดนตรีเครื่องสาย ลักษณะของพินจะเป็นมีความแตกต่างกันออกไปตามยุคสมัยของแต่ละพื้นที่ ดังที่ ธงชัย จันเต (2553: 208) ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะทางกายภาพของพินนั้นมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เป็นไปตามลักษณะการเล่นของหมอพินแต่ละคน ซึ่งพัฒนามาตั้งแต่ พินสองสาย สีสาย และสามสายในวัฒนธรรมดนตรีของจังหวัดอุบลราชธานีนั้นยังนิยมใช้พินสองสายในการบรรเลงโดยทั่วไป และพินสองสายยังเป็นที่นิยมนำมาเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ในการประกวดประชันอีกด้วย ในยุคแรกพินที่มีใช้กันนั้นเป็นพินโปร่งเท่านั้น ต่อมาได้พัฒนามาเป็นพินไฟฟ้าที่มีใช้กันจนถึงปัจจุบัน

ในปัจจุบันพินอีสานมีความสำคัญในเรื่องของลายเดี่ยว ซึ่งมีการนำลายเดี่ยวขึ้นมาใช้ใน การประกวดแข่งขัน เพื่อโชว์ทางบรรเลงของครูและโชว์ความสามารถของผู้บรรเลง จึงทำให้ลายเดี่ยวได้รับความนิยมมากในศิลปินมือพินพื้นบ้านอีสานและวงการดนตรีพื้นบ้านอีสาน ในการบรรเลงพินของศิลปินมือพินพื้นบ้านอีสานแต่ละบุคคลนั้นจะมีรูปแบบการบรรเลงที่ซับซ้อนและมีความแตกต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็นการเรียบเรียงทำนอง สำเนียงการบรรเลง และประสบการณ์เพื่อคิดสร้างสรรค์ลายพินขึ้นมาใหม่

ตามแบบฉบับเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล และก็มีบุคคลที่ขึ้นชื่อว่าเป็นบรมครูของมือพิณที่บ้านอีสาน คือ

นายทองใส ทับถนุน ซึ่งเป็นศิลปินพื้นบ้านอีสานที่มีชื่อเสียงในด้านการบรรเลงพิณอีสานและเป็นผู้แต่ง “ลายปู่ป่าหลาน” จนได้รับความนิยมแก่มือพิณพื้นบ้านอีสาน ดังที่ อตินันท์ แก้วนิล (2549: 3) ได้กล่าวไว้ว่า นายทองใส ทับถนุน เป็นครูภูมิปัญญาดนตรีพื้นบ้านอีสานที่มีความเชี่ยวชาญในการบรรเลงพิณและถือว่าเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนในประเทศ มีผลงานการแสดงดนตรี การบันทึกเสียง การเผยแพร่วัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านในต่างประเทศและยังได้รับรางวัลต่าง ๆ มากมาย ซึ่งรวมถึงพระราชทานปริญญามหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาดนตรีศึกษาจาก มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ปี พ.ศ. 2547

นอกจากนี้แล้วยังมีบุคคลอีกผู้หนึ่งคือ นายบุญมา เขาวง ซึ่งเป็นศิลปินพื้นบ้านอีสานที่มีความพิการทางด้านสายตาโดยกำเนิด แต่มีความสามารถในการบรรเลงพิณอีสานได้อย่างไพเราะและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ดังที่ วีรยุทธ สีคุณหล้า (2554: 107) ได้กล่าวไว้ว่า นายบุญมา เขาวง ได้เข้าประกวดแข่งขันการบรรเลงพิณที่งานกาชาดจังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อปี พ.ศ. 2532, พ.ศ.2533, พ.ศ.2534 และได้รางวัลชนะเลิศทุกปีจนไปแข่งขันปีต่อมากรรมการผู้ตัดสินไม่ให้เข้าแข่งขันเพราะเห็นว่านายบุญมา เขาวง มีลายพิณที่ไม่เหมือนใครและลายพิณที่บรรเลงออกมาสามารถสะกดผู้ฟังให้เคลิบเคลิ้มตามอารมณ์เสียงพิณได้ และได้รับรางวัลนาคราชนาคาทองคำ เชิดชูเกียรติศิลปินพื้นบ้านอีสานสถาบันวิจัย ศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปี พ.ศ.2553 ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติศิลปินมรดกอีสาน ปี พ.ศ.2556

จากการศึกษารวบรวมเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้อง พบว่าทั้งสองศิลปินนี้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการบรรเลงเดี่ยวพิณอีสานซึ่งมีกลวิธีการเรียบเรียงและการบรรเลงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละบุคคล จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ลายพิณอีสาน : กลวิธีการเรียบเรียงและการบรรเลงของนายทองใส ทับถนุนและนายบุญมา เขาวง” เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านปฏิบัติการ และด้านวิชาการของดนตรีพื้นบ้านอีสานสืบไป

2. ความมุ่งหมายของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาประวัติและผลงานของนายทองใส ทับถนุน และนายบุญมา เขาวง

2.2 เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการเรียบเรียงลายพินอีสานของนายทองใส ทับถนุน และนายบุญมา เขาวง

2.3 เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการบรรเลงลายพินอีสานของนายทองใส ทับถนุน และนายบุญมา เขาวง

3. นิยามศัพท์เฉพาะ

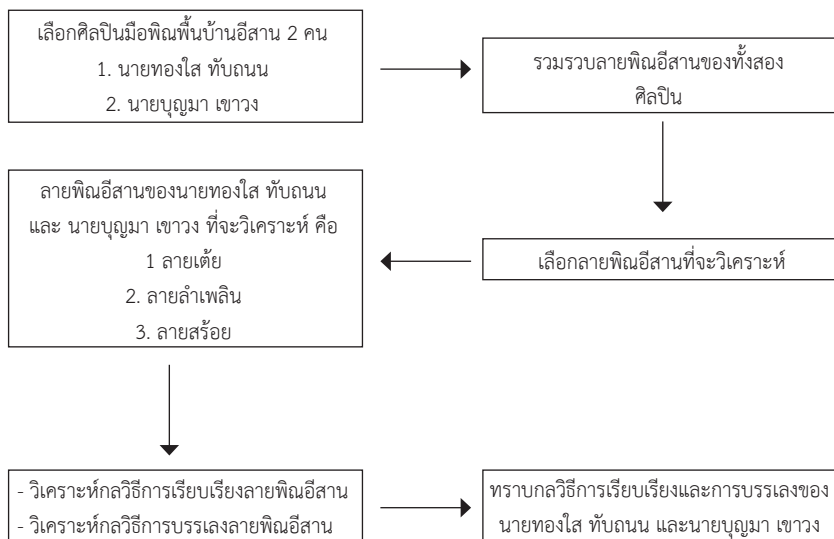
ลาย คือ ช่วงทำนองเพลงของอีสาน (Melody)

ลายพินอีสาน คือ ทำนองเพลงที่ใช้พินบรรเลงโดยตั้งขึ้นจากอารมณ์การจินตนาการของศิลปินมือพินพื้นบ้านอีสาน

กลวิธีการเรียบเรียง คือ ทำนอง และการพัฒนาทำนอง

กลวิธีการบรรเลง คือ เทคนิค กระบวนการ และวิธีการบรรเลงของศิลปิน เช่น การติดควบ การติดด้น การติดแล้ว การติดสะบัดนิ้ว การติดกรอ การติดจก การติดยั้งสาย การพรมนิ้ว

4. กรอบแนวคิดการวิจัย

5. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง ลายพินอีสาน : กลวิธีการเรียบเรียงและการบรรเลงของ นายทองใส ทับถนนและ นายบุญมา เขาวง ผู้วิจัยได้มีวิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย โดยมีกรอบแนวคิดและขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

5.1 กลุ่มเป้าหมาย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาศิลปินมือพิณพื้นบ้านอีสานโดยใช้เกณฑ์การเลือกแบบเจาะจงอันเป็นไปตามเกณฑ์ การคัดเลือกศิลปินได้รับการยอมรับว่าเป็นศิลปินพื้นบ้านอีสานที่มีความโดดเด่น มีประสบการณ์ในการเล่นพิณและ ผ่านเวทีการประกวดได้รับรางวัลชนะเลิศระดับชาติมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 3 ครั้ง คือ นายทองใส ทับถนน บ้านหนองกิงเพล ตำบลหนองกิงเพล อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี และนายบุญมา เขาวง บ้านนาอินแปลง ตำบลขมิ้น อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Formal In-depth interview) สำหรับสัมภาษณ์ศิลปินมือพิณพื้นบ้านอีสาน

5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีประกอบกัน ได้แก่ การเก็บข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ลายพินอีสาน (Documentary Research) และเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Fieldwork Study) ดังนี้

5.3.1 การเก็บข้อมูลจากเอกสาร เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน ความรู้เกี่ยวกับพิณ ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้าน ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรมพื้นบ้าน ประเพณีและความเชื่อของชาวอีสานประวัติศาสตร์อีสาน ศิลปินพื้นบ้านอีสาน ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในท้องสมุด อินเทอร์เน็ต

5.3.2 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม จากการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

5.4 การจัดกระทำกับข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเครื่องมือต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย การสัมภาษณ์ การสังเกต แล้วนำข้อมูลมาจำแนกเป็นหมวดหมู่ตามประเภทของข้อมูลที่กลั่นกรองจากเครื่องมือ โดยสรุปข้อมูลของแต่ละประเภทเครื่องมือ แล้วนำเอาทฤษฎีหลักการทางดนตรีวิทยาของ ณรงค์รัช วรรณไตร (2560: 128) มาวิเคราะห์ข้อมูลให้ตรงตาม

จุดประสงค์ แล้วนำผลการวิจัยเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาตรวจสอบ และให้ความเห็นชอบและนำมาเรียบเรียงรายงานผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

6. ผลการวิจัย

6.1 ประวัติและผลงานของนายทองใส ทับถนุน

นายทองใส ทับถนุน เกิดวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 อายุ 70 ปี บ้านเลขที่ 168 หมู่ 8 บ้านหนองกิงเพล ตำบลหนองกิงเพล อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบอาชีพทำนา, เล่นดนตรีพื้นบ้านฮีสาน (พิน) เป็นบุตรของนายปิ่นและนางหนู ทับถนุน สมรสกับนางประมวล ทับถนุน (เสียชีวิตแล้ว) มีบุตรด้วยกัน 3 คน คือ นางพินทอง ทับถนุน นายสีแพร ทับถนุน และนางบุญสวย ทับถนุน ผลงานที่ได้รับศิลปินดีเด่นสาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีฮีสาน) ปี พ.ศ. 2543 ได้รับการคัดเลือกให้เป็นครูภูมิปัญญาไทย จากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีปี พ.ศ. 2545

ลักษณะของพินนายทองใส ทับถนุน พบว่า เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีดและมีเสียงที่ไพเราะเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ลักษณะของพินนายทองใส ทับถนุน มีสาย 2 สาย ทำจากไม้มะขามโดยจะเลือกเอาส่วนที่เป็นแก่นของไม้มะขามมาทำพิน ลักษณะของพินจะมีส่วนกะโหลกและค้อนั้นเป็นชิ้นเดียวกัน โดยเลือกตัดเอาไม้ที่มีความหนาและความยาวตามต้องการมาปรับแต่งให้ได้รูปทรงที่เป็นกะโหลกและคอ แล้วใช้ส่วเจาะส่วนที่เป็นกะโหลกให้ลึกเป็นร่อง แล้วหาไม้อีกแผ่นมาประกบเป็นฝาปิดหน้ากะโหลกพินและเจาะรูเพื่อใส่ค้อนแท็คหรือตัวรับเสียง ด้านบนของคอพินจะทำเป็นหัวรูปปลายนกและเจาะรูสำหรับใส่ลูกบิด 2 อัน พร้อมเจาะรูเพื่อใส่สายสอดผ่านเข้ากับลูกบิด ปลายอีกข้างหนึ่งของสายจะผูกติดกับหูยึดสายหรือน็อตที่เจาะไว้ท้ายกะโหลกตอนล่างของพิน ซึ่งสายทั้งสองจะพาดผ่านหย่องล่างผ่านชั้นเสียง (Fret) ไปจนถึงหย่องบน ชั้นเสียงจะมีทั้งหมด 11 ชั้น ชั้นเสียงและหย่องจะทำจากพลาสติกและใช้ขี้สูดหรือขี้แมงนอยยึดชั้นเสียงติดกับคอพิน ระยะห่างระหว่างชั้นเสียงต่างๆ จะลดหลั่นกันไปตามระดับเสียงที่ต้องการ ส่วนลูกบิดพินจะทำจากไม้ชนิดเดียวกันกับที่เอามาทำพิน สายพินจะใช้สายโทรศัพท์ของทหารมาทำเป็นสายพินเพราะจะมีเสียงที่ไพเราะและมีความทนทาน อุปกรณ์ที่ใช้ดีดจะทำจากเขาสัตว์เช่น เขาวัว เขาควาย โดยจะทำเป็นรูปสามเหลี่ยมยาวๆ

ภาพประกอบ 1 นายทองใส ทับถนน และพิณของนายทองใส ทับถนน

6.1.1 ลายเตี้ยของนายทองใส ทับถนน

6.1.1.1 การตั้งเสียงพิณแบบลายเตี้ย

โดยตั้งเสียงเป็นคู่ 5 เพอร์เฟค คือ สายที่ 2 (สายกลาง) ตั้งเป็นเสียง A (ลา) สายที่ 1 (สายล่าง) ตั้งเป็นเสียง E (มี) ในการตั้งสายแบบนี้ นายทองใส ทับถนน มีการย้ายขึ้นเสียงขั้นที่ 4 เสียง B (ที) สายล่างขึ้นมาเป็นเสียง C (โด) เพื่อให้ได้เสียงที่ต้องการและสะดวกแก่การบรรเลง บันไดเสียงที่ใช้ในการบรรเลงลายเตี้ยพบว่ามีการใช้บันไดเสียง A ไมเนอร์ ประกอบไปด้วยโน้ตขั้นที่ 1 2 3 4 5 6 7 ได้แก่เสียง A B C D E F G A

6.1.1.2. โครงสร้างทำนอง (Melody)

ลายเต้ย นายทองใส ทบถน

Transcription
 by Apirak Phoosanga

♩ = 93   ทยนำ

Phrase 1 ทยตอบ

ทยตอบ

A Phrase 1 ทยตอบ ทยตอบ

Phrase 2 ทยตอบ ทยตอบ

Phrase 3 ทยตอบ ทยตอบ

B Phrase 1 Phrase 2 ทยตอบ ทยตอบ

Phrase 3 ทยตอบ ทยตอบ

A1 Phrase 1 ทยตอบ ทยตอบ

Phrase 2 ทยตอบ ทยตอบ

Phrase 3 ทยตอบ ทยตอบ

B1 Phrase 1 ทยตอบ ทยตอบ Phrase 2 ทยตอบ

ทยตอบ

Phrase 3 ทยตอบ ทยตอบ

ภาพประกอบ 2 โครงสร้างทำนองลายเต้ย นายทองใส ทบถน

ในการวิเคราะห์โครงสร้างทำนองลายเต้ย มีโครงสร้างทั้งหมด 5 ท่อน คือ ท่อนนำ ห้องที่ 1 – 14 Phrase 1, A ห้องที่ 16 – 39 Phrase 1 + Phrase 2 + Phrase 3, B ห้องที่ 40 – 53, Phrase 1 + Phrase 2 + Phrase 3, A1 ห้องที่ 54 – 77 Phrase 1 + Phrase 2 + Phrase 3, B1 ห้องที่ 78 – 93 Phrase 1 + Phrase 2 + Phrase 3

ก. ท่อนนำ ห้องที่ (1 – 15)

ท่อนนำ

Phrase 1 ประโยคตาม

ติดต้น

ติดควบ

ประโยคตอน

ติดแล้ว

ภาพประกอบ 3 โครงสร้างทำนองลายเต้ย นายทองใส ทับถนุน ท่อนนำ

เทคนิคการบรรเลงพิณที่ใช้ใน ท่อนนำ

- การติดควบ จะพบในห้องที่ 2, 4, 8, 11, 12, 14
- การติดต้น จะพบในห้องที่ 3
- การติดแล้ว จะพบในห้องที่ 9, 13

ข. ท่อน A ห้องที่ (16 - 39)

A

Phrase 1 ประโยคถาม ประโยคตอบ
 ทำนองหลัก ติดแล้ว ทำนองซ้ำ

Phrase 2 ประโยคถาม ประโยคตอบ
 ติดคืบ ติดควบ

Phrase 3 ประโยคถาม ประโยคตอบ
 ทำนองหลัก พัฒนาทำนอง

ภาพประกอบ 4 โครงสร้างทำนองลายเต้ย นายทองใส ทับถน ท่อน A

เทคนิคการบรรเลงพืชมูสิกที่ใช้ใน ท่อน A

- การติดคืบ จะพบในห้องที่ 27, 35, 36, 39
- การติดคืบ จะพบในห้องที่ 25
- การติดแล้ว จะพบในห้องที่ 19, 29

การพัฒนาทำนองพืชมูสิกที่ใช้ใน ท่อน A แบ่งออกได้ดังนี้

- ทำนองหลัก จะพบห้องที่ 15-19 ทำนองซ้ำ จะพบห้องที่ 20-23
- ทำนองหลัก จะพบห้องที่ 31-35 ทำนองที่พัฒนา จะพบห้องที่ 36-39

ค. ท่อน B ห้องที่ (40 - 53)

B

40

B Phrase 1 Phrase 2 ประโยคถาม ประโยคตอบ

48

ดีดแล้ว ดีดควบ ดีดดับ ดีดต้น

Phrase 3 ประโยคถาม ประโยคตอบ

ภาพประกอบ 5 โครงสร้างทำนองสายเดี่ยว นายทองใส ทับถนุน ท่อน B

เทคนิคการบรรเลงพิณที่ใช้ใน ท่อน B

- การดีดควบ จะพบในห้องที่ 42, 46, 47, 50
- การดีดดับ จะพบในห้องที่ 48
- การดีดแล้ว จะพบในห้องที่ 40, 42, 51

ง. ท่อน A1 ห้องที่ (55 - 78)

A1

55

A1

Phrase 1 ประโยคถาม ประโยคตอบ

ติดแล้ว

63

ทำนองหลัก ติดควบ ทำนองซ้ำ

Phrase 2 ประโยคถาม ประโยคตอบ

ติดค้น

71

Phrase 3 ประโยคถาม ประโยคตอบ

ทำนองหลัก ติดควบ พัฒนาทำนอง

ภาพประกอบ 6 โครงสร้างทำนองลายเต้ย นายทองใส ทับถน ท่อน A1

เทคนิคการบรรเลงพินที่ใช้ใน ท่อน A1

- การติดควบ จะพบในห้องที่ 56, 60, 63, 65, 68, 74
- การติดค้น จะพบในห้องที่ 63
- การติดแล้ว จะพบในห้องที่ 57, 61

การพัฒนาทำนองพินที่ใช้ใน ท่อน A1 แบ่งออกได้ดังนี้

- ทำนองหลัก พบห้องที่ 53-57 ทำนองซ้ำ พบห้องที่ 58-61
- ทำนองหลัก พบห้องที่ 69-73 ทำนองที่พัฒนา พบห้องที่ 74-77

จากการศึกษาลักษณะของพินนายบุญมา เขาวง พบว่า เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีดและมีเสียงที่ไพเราะเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ลักษณะของพินนายบุญมา เขาวง มีสาย 3 สาย ทำจากไม้แคนหรือไม้ตะเคียนโดยจะเลือกเอาส่วนที่เป็นแก่นของไม้แคนมาทำพิน ลักษณะของพินจะมีส่วนกะโหลกและคอกนั้นเป็นชิ้นเดียวกัน โดยเลือกตัดเอาไม้ที่มีความหนาและความยาวตามต้องการมาปรับแต่งให้ได้รูปทรงที่เป็นกะโหลกและคอก แล้วใช้สิ่วเจาะส่วนที่เป็นกะโหลกให้ลึกเป็นร่อง แล้วหาไม้อีกแผ่นมาประกบเป็นฝาปิดหน้ากะโหลกพินและเจาะรูเพื่อใส่คอนแท็คหรือตัวรับเสียง ด้านบนของคอกพินเจาะรูสำหรับใส่ลูกบิด 3 อัน พร้อมเจาะรูเพื่อใส่สายสอดผ่านเข้ากับลูกบิด ปลายอีกข้างหนึ่งของสายจะผูกติดกับหูยึดสายหรือน็อตที่เจาะไว้ท้ายกะโหลกตอนล่างของพิน ซึ่งสายทั้งสามจะพาดผ่านหย่องล่างผ่านชั้นเสียง (Fret) ไปจนถึงหย่องบน ชั้นเสียงจะมีทั้งหมด 9 ชั้น ชั้นเสียงและหย่องจะทำจากไม้และใช้ขี้สตหรือขี้เฌนน้อยยึดชั้นเสียงติดกับคอกพิน ระยะห่างระหว่างชั้นเสียงต่างๆ จะลดหลั่นกันไปตามระดับเสียงที่ต้องการ ส่วนลูกบิดพินจะใช้ลูกเดียวกันกับกีตาร์ สายพินจะใช้สายลวดเบรครถจักรยานมาทำเป็นสายพินเพราะจะมีเสียงที่ไพเราะและมีความทนทาน อุปกรณ์ที่ใช้ดีดจะทำจากพลาสติกเช่น ขวดน้ำ ขวดน้ำมัน 2T โดยจะทำเป็นรูปสามเหลี่ยม หรือปิ๊กกีตาร์

ภาพประกอบ 8 นายบุญมา เขาวง และพินของนายบุญมา เขาวง

6.2.1 ลายเต้ยของนายบุญมา เขาวง

6.2.1.1. การตั้งเสียงพิณแบบลายเต้ย

โดยตั้งเสียงเป็นคู่ 5 เพอร์เฟค คือ สายที่ 3 (สายบน) ตั้งเป็นเสียง E (มี) สายที่ 2 (สายกลาง) ตั้งเป็นเสียง A (ลา) สายที่ 1 (สายล่าง) ตั้งเป็นเสียง E (มี) บันไดเสียงที่ใช้ในการบรรเลงลายเต้ยพบว่ามีการใช้บันไดเสียง A ไมเนอร์ ประกอบไปด้วยโน้ตขั้นที่ 1 2 3 4 5 6 7 ได้แก่เสียง A B C D E F G

6.2.1.2 โครงสร้างทำนอง (Melody)

ลายเต้ย
นายบุญมา เขาวง

Transcription
by Apirak Phoosanga

ท่อนนำ   Phrase 1 ประโยคถาม   ประโยคตอบ

♩ = 90

8   A   Phrase 1 ประโยคถาม   ประโยคตอบ

15   Phrase 2 ประโยคถาม   ประโยคตอบ

22   Phrase 3 ประโยคถาม   ประโยคตอบ   B   Phrase 1 ประโยคถาม

30   ประโยคตอบ   Phrase 2 ประโยคถาม

37   ประโยคตอบ   Phrase 3 ประโยคถาม

44   ประโยคตอบ   Phrase 4 ประโยคถาม

ภาพประกอบ 9 โครงสร้างทำนองลายเต้ย นายบุญมา เขาวง

ในการวิเคราะห์โครงสร้างทำนองลายเต้ย มีโครงสร้างทั้งหมด 4 ท่อน คือ ท่อนนำ ห้องที่ 1 – 9 Phrase 1, A ห้องที่ 10 – 27 Phrase 1 + Phrase 2 + Phrase 3, B ห้องที่ 28 – 83 Phrase 1 + Phrase 2 + Phrase 3 + Phrase 4 + Phrase 5 + Phrase 6 + Phrase 7, ท่อนนำ ห้องที่ 84 – 93 Phrase 1

ก. ท่อนนำ ห้องที่ (1 - 9)

ท่อนนำ

ทำนองหลัก   พัฒนาทำนอง   ติดต้น   ติดควบ

ภาพประกอบ 10 โครงสร้างทำนองลายเต้ย นายบุญมา เขาวง ท่อนนำ

เทคนิคการบรรเลงพิณที่ใช้ใน ท่อนนำ

- การติดควบ จะพบในห้องที่ 7, 8

- การติดต้น จะพบในห้องที่ 5, 6, 7

การพัฒนาทำนองพิณที่ใช้ใน ท่อนนำ

- ทำนองหลัก พบห้องที่ 1-3 ทำนองที่พัฒนา พบห้องที่ 4-5

ข. ท่อน A ห้องที่ (10 - 27)

A

Phrase 1   ประโยคถาม   ประโยคตอบ   ประโยคถาม   ประโยคตอบ   ประโยคถาม   ประโยคตอบ

Phrase 2   ประโยคถาม   ประโยคตอบ   ประโยคถาม   ประโยคตอบ   ประโยคถาม   ประโยคตอบ

ทำนองหลัก   พัฒนาทำนอง

ภาพประกอบ 11 โครงสร้างทำนองลายเต้ย นายบุญมา เขาวง ท่อน A

เทคนิคการบรรเลงพิณที่ใช้ใน ท่อน A

- การติดควบ จะพบในห้องที่ 18
- การติดด้น จะพบในห้องที่ 11, 13, 27
- การติดแล้ว จะพบในห้องที่ 16, 19
- การติดสะบัดนิ้ว จะพบในห้องที่ 12, 14

การพัฒนาทำนองพิณที่ใช้ใน ท่อน A

- ทำนองหลัก พบห้องที่ 23-25 ทำนองที่พัฒนา พบห้องที่ 26-27

ค. ท่อน B ห้องที่ (28 - 83)

The musical score for Taba B, measures 28-83, is presented across five staves. The score is divided into five phrases, each labeled 'Phrase 1' through 'Phrase 5' and 'ประโยคตาม' (Phrase following). The score includes various performance techniques labeled in Thai, such as 'ติดสะบัดนิ้ว' (Finger flick), 'ติดควบ' (Finger catch), 'ติดแล้ว' (Finger release), 'ทำนองหลัก' (Main melody), 'พัฒนาทำนอง' (Developed melody), 'ติดด้น' (Finger press), and 'การติดแล้ว' (Finger release). The score is written in treble clef and includes a key signature of one sharp (F#).

ภาพประกอบ 12 โครงสร้างทำนองลายเต้ย นายบุญมา เขาวง ท่อน B

เทคนิคการบรรเลงพิณที่ใช้ใน ท่อน B

- การติดควม จะพบในห้องที่ 38, 81
- การติดต้น จะพบในห้องที่ 41, 46, 56, 71, 73, 74, 78, 81
- การติดแล้ว จะพบในห้องที่ 29, 31, 33, 37, 46, 47, 48, 51, 53, 58, 74, 79
- การติดสะบัดนิ้ว จะพบในห้องที่ 36, 55

การพัฒนาทำนองพิณที่ใช้ใน ท่อน B

- ทำนองหลัก พบห้องที่ 31-33 ทำนองซ้ำ พบห้องที่ 34-35
- ทำนองหลัก พบห้องที่ 37-39, 63-65, 69-71 ทำนองที่พัฒนา พบห้องที่ 40-41,

66-67, 72-73

ง. ท่อนนำ ห้องที่ (84 - 93)

ภาพประกอบ 13 โครงสร้างทำนองลายเต้ย นายบุญมา เขาวง ท่อนนำ
ที่มา : ผู้วิจัย

เทคนิคการบรรเลงพินที่ใช้ใน ท่อนนำ

- การติดควม จะพบในห้องที่ 85, 86, 89
- การติดต้น จะพบในห้องที่ 87, 90
- การติดแล้ว จะพบในห้องที่ 91

การพัฒนาทำนองพินที่ใช้ใน ท่อนนำ

- ทำนองหลัก พบห้องที่ 83-85 ทำนองที่พัฒนา พบห้องที่ 86-87

7. สรุปผล

จากการศึกษาประวัติและผลงาน กลวิธีการเรียบเรียงและการบรรเลงของนายทองใส ทับถนุน และนายบุญมา เขาวง สามารถสรุปผลได้ดังนี้

7.1 ประวัติและผลงานของนายทองใส ทับถนุน และนายบุญมา เขาวง

นายทองใส ทับถนุน เกิดวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 อายุ 70 ปี บ้านเลขที่ 168 หมู่ 8 บ้านหนองกินเพล ตำบลหนองกินเพล อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี อาชีพทำนา, เล่นดนตรีพื้นบ้านอีสาน (พิน) เป็นบุตรของนายปิ่น และนางหนู ทับถนุน สมรสกับนางประมวล ทับถนุน (เสียชีวิตแล้ว) มีบุตรด้วยกัน 3 คน ได้รับศิลปินดีเด่นสาขาศิลปการแสดง (ดนตรีอีสาน) ปี พ.ศ. 2543 ได้รับการคัดเลือกให้เป็นครูภูมิปัญญาไทยปี พ.ศ. 2545

นายบุญมา เขาวง เกิดวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2492 อายุ 69 ปี บ้านเลขที่ 17 หมู่ 9 บ้านคำกุง ตำบล หมู่น อำเภอสหพันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ อาชีพหมอนวด, เล่น

ดนตรีพื้นบ้านอีสาน (พิณ) เป็นบุตรของนายแก้ว ทรงศิลป์และนางเสา อนุญชู สมรสกับนางเป่ เขาวง (เสียชีวิต) มีบุตรด้วยกัน 3 คน ได้รับรางวัลนาคราชทองคำเชิดชูเกียรติศิลปินพื้นบ้านอีสานสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคามปี พ.ศ. 2553 ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินมรดกอีสานสาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้านอีสานพิณ) จากมหาวิทยาลัยขอนแก่นปี พ.ศ.2556

ลักษณะของพิณอีสานพบว่า เป็นพิณ 2-3 สาย ทำด้วยแก่นไม้มะขามและแก่นไม้แคน มีส่วนประกอบ 10 ส่วน คือ ตัวพิณ (กะโหลก) คอพิณ หัวพิณหรือหัวนก ลูกบิด ขึ้นเสียงพิณ ที่พาดสายบนหรือหย่องบน ที่พาดสายล่างหรือหย่องล่าง คอนแท็คหรือตัวรับเสียง สายพิณ หูยึดสาย

7.2 กลวิธีการเรียบเรียงลายพิณอีสานของนายทองใส ทับถนนวน และนายบุญมา เขาวง

กลวิธีการเรียบเรียงลายพิณอีสานของนายทองใส ทับถนนวน และนายบุญมา เขาวง พบว่า มีการบรรเลงพัฒนาทำนองและการบรรเลงซ้ำทำนองเดิม

7.3 กลวิธีการบรรเลงลายพิณอีสานของนายทองใส ทับถนนวน และนายบุญมา เขาวง

กลวิธีการบรรเลงลายพิณอีสานของนายทองใส ทับถนนวน และนายบุญมา เขาวง พบว่า มีการตั้งสายพิณเป็น คู่ 5 เพอร์เฟค เสียง ลา (A) กับ มี (E) คู่ 2 เสียง ที (B) กับ มี (E) และมีการปรับย้ายขึ้นเสียงเพื่อให้ได้เสียงตามบันไดเสียง มีการใช้เทคนิคการบรรเลงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือ

- การติดลง คือ การใช้มือขวาติดลงไปตามจังหวะของลายพิณอีสาน
- การติดสลับขึ้นลง คือ การใช้มือขวาติดสลับขึ้นลงไปตามจังหวะของลายพิณอีสาน
- การติดดัน คือ การติดหนึ่งครั้งได้เสียงโน้ตออกมาสองเสียง โดยใช้มือขวาติดสายหนึ่งครั้ง มือซ้ายกดโน้ตเสียงสูงแล้วปล่อยไปโน้ตเสียงต่ำ
- การติดควบ คือ การใช้มือขวาติดสายหนึ่งและสายสองพร้อมกัน และใช้มือซ้ายกดสายหนึ่งและสายสองพร้อมกัน
- การติดแล้ว คือ การติดหนึ่งครั้งได้เสียงโน้ตออกมาสองเสียง โดยใช้มือขวาติดสายหนึ่งครั้ง มือซ้ายกดโน้ตเสียงต่ำแล้วกดโน้ตเสียงสูง
- การติดสับดับนิ้ว คือ การใช้นิ้วแต่ละลงไปบนสายเร็วๆ ให้เกิดเป็นเสียงสูง

ต่ำสลับกัน แล้วจบด้วยการเปิดนิ้วออก

- การติดกรอ คือ การใช้มือขวาติดขึ้นลงแบบรัวๆ
- การติดจก คือ การติดลงบนโน้ตตัวเดียวจากซ้ายแล้วเร็วขึ้น
- การติดยั้งสาย คือ การติดลูกควบระหว่างสายหนึ่งกับสายสอง โดยติดสายสองเป็นจังหวะตก และติดสายหนึ่งเดินทำนอง
- การพรมนิ้ว คือ การใช้นิ้วชี้กดโน้ตไว้แล้วใช้นิ้วกลางกดแล้วปล่อยโน้ตตัวถัดไปเร็วๆ

8. อภิปรายผล

นายทองใส ทับถนุน เกิดวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ.2490 บ้านเลขที่ 168 หมู่ 8 บ้านหนองกินเพล ตำบลหนองกินเพล อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี สมรสกับนางประมวล ทับถนุน (เสียชีวิตแล้ว) มีบุตรด้วยกัน 3 คน ได้รับศิลปบัณฑิตเอนสาขาศิลปการแสดง (ดนตรีอีสาน) ปี พ.ศ.2543 ได้รับการคัดเลือกให้เป็นครูภูมิปัญญาไทยปี พ.ศ. 2545 นายบุญมา เขาวง เกิดวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2492 บ้านเลขที่ 17 หมู่ 9 บ้านคำกุง ตำบลหมู่มั่น อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ สมรสกับนางเป็ เขาวง (เสียชีวิต) มีบุตรด้วยกัน 3 คน ได้รับรางวัลนคราของคำเชิดชูเกียรติศิลปินพื้นบ้านอีสานสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคามปี พ.ศ.2553 ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินมรดกอีสานสาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้านอีสานพื้น) จากมหาวิทยาลัยขอนแก่นปี พ.ศ.2556 ลักษณะพินอีสานของนายทองใส ทับถนุน เป็นพิน 2 สาย ทำจากแกนไม้มะขาม กะโหลกและคอเป็นไม้ชิ้นเดียวกัน ด้านบนของคอพินจะทำเป็นหัวรูปปลายนก มีคอนแทคหรือตัวรับเสียงติดอยู่ที่กะโหลก มีชิ้นเสียงทั้งหมด 11 ชิ้น ทำจากพลาสติก เพราะมีความทนทาน และมีเสียงที่คมใสกังวาน ใช้ขี้สับหรือแมงนอยยัดชิ้นเสียงติดกับคอพิน เพราะทำให้สะดวกต่อการย้ายชิ้นเสียง สายพินจะใช้สายโทรศัพท์ของทหารมาทำเป็นสายพิน เพราะมีความทนทานและเสียงดี ไม่ดีดจะทำจากเขาสัตว์เช่นเขาวัว เขาควาย โดยจะทำเป็นรูปสามเหลี่ยมยาวๆ เพราะให้เสียงที่คมชัดและเสียงใสกังวาน ลักษณะพินอีสานของนายบุญมา เขาวง เป็นพิน 3 สาย ทำจากแกนไม้แคนหรือไม้ตะเคียน กะโหลกและคอเป็นไม้ชิ้นเดียวกัน มีคอนแทคหรือตัวรับเสียงติดอยู่ที่กะโหลก มีชิ้นเสียงทั้งหมด 9 ชิ้น ทำจากไม้ไผ่ เพราะมีเสียงที่นุ่มนวล สายพินจะใช้สายลวดเบรครถจักรยานมาทำเป็นสายพิน เพราะหาได้ง่ายและมีความทนทาน ไม่ดีดจะทำจากพลาสติก

เช่น ขวดน้ำ ขวดน้ำมัน 2T โดยจะทำเป็นรูปสามเหลี่ยม เพราะหาได้ง่ายและมีความอ่อน และเสียงนุ่มนวล หรือปิ๊กก็ตาร์

กลวิธีการเรียบเรียงลายพินอีสานของนายทองใส ทับถนุน และนายบุญมา เขาวง พบว่ามีการบรรเลงทำนองหลักแล้วตามด้วยการพัฒนาทำนองขึ้นมาใหม่ โดยการพัฒนาทำนองนั้นจะเป็นการแตกทำนอง (ใส่ลูกเล่น) หรือเปลี่ยนช่วงเสียงจากเสียงต่ำไปหาเสียงสูง จากเสียงสูงลงไปหาเสียงต่ำ แต่จับด้วยโน้ตตัวจบตัวเดิมโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงจังหวะใดๆ บางครั้งก็มีการบรรเลงทำนองหลักตามด้วยการเล่นซ้ำทำนองเดิม โดยการบรรเลงซ้ำทำนองเดิมเป็นสองรอบ วิธีการเรียบเรียงลายพินของนายทองใส ทับถนุน ที่ใช้บ่อยที่สุดคือ การบรรเลงทำนองหลักแล้วตามด้วยการซ้ำทำนอง และวิธีการเรียบเรียงลายพินของนายบุญมา เขาวง ที่ใช้บ่อยที่สุดคือ การบรรเลงทำนองหลักแล้วตามด้วยการพัฒนาทำนอง

กลวิธีการบรรเลงลายพินอีสานของนายทองใส ทับถนุน พบว่ามีการตั้งสายพินเป็น คู่ 5 เพอร์เฟค เสียง ลา (A) กับ มี (E) เพื่อเล่นบันไดเสียง A ไมเนอร์ คู่ 2 เสียง ที (B) กับ มี (E) เพื่อเล่นบันไดเสียง G เมเจอร์ โดยมีการใช้ซีสต์หรือแมงน้อยยึดติดคอกับขั้วเสียงที่ 4 เพื่อให้สะดวกต่อการย้ายขึ้นเสียงให้ตรงตามบันไดเสียง มีเทคนิคการบรรเลงที่ใช้บ่อยที่สุด คือ การดีดควบ การดีดดัน การดีดแล้ว การดีดยังสาย จนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของนายทองใส ทับถนุน กลวิธีการบรรเลงลายพินอีสานของนายบุญมา เขาวง พบว่ามีการตั้งสายพินเป็น คู่ 5 เพอร์เฟค เสียง มี (E) ลา (A) มี (E) แต่สามารถเล่นได้ทั้ง บันไดเสียง A ไมเนอร์, D ไมเนอร์, G เมเจอร์ ได้โดยไม่ได้อาศัยเสียงใดๆ เพราะใช้วิธีเลื่อนนิ้วมือซ้ายกดของเสียงตามบันไดเสียงที่ใช้บรรเลง มีเทคนิคการบรรเลงที่ใช้บ่อยที่สุด คือ การดีดควบสาย การดีดแล้ว การดีดยังสาย การดีดสะบัดนิ้ว การดีดพรมนิ้ว จนเป็นเอกลักษณ์ตัวของนายบุญมา เขาวง

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยพันธ์ แสันทวีสุข (2549: 227) ที่พบว่าลักษณะการใช้นิ้วต่างๆ ขึ้นอยู่กับความถนัดของผู้เล่น เนื่องจากแต่ละคนนี้นิ้วมีความสั้นยาวไม่เท่ากัน จึงไม่สามารถบรรเลงเหมือนกันได้ทั้งหมดแต่ในช่วงแรกของการฝึกทำให้ปฏิบัติตามแบบแผนนี้ก่อน เมื่อเกิดความชำนาญแล้ว จึงค่อย ปรับเปลี่ยนการวางนิ้ว ตามความถนัดของผู้เล่นแต่ละบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญโฮม พรศรี (2543 : บทคัดย่อ) ที่พบว่าเทคนิคการบรรเลงพินแบบดั้งเดิม มีเทคนิคการจับพินการใช้นิ้วและการดีดสายบรรเลงแบบลายใหญ่ มีการใช้เสียงเสพหรือเสียงประสานภายในตัวเครื่องและนิยมบรรเลง

เพลงพื้นบ้านเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องวีรยุทธ สีคุณหลัว (2554: 277) ที่พบว่าเทคนิคการบรรเลงพินของศิลปินพื้นบ้านอีสานแต่ละคนมีเทคนิคที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวดังนี้คือการติดแบบตบสาย การติดแบบเกี่ยวนิ้ว การติดแบบเลื่อนไหล การพรมนิ้ว การติดแบบรัวเสียง การทำเสียงประสานเฉพาะลายเพลง และการประสานเสียงในลักษณะคอรัส

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์รัชช์ วรมิตรไมตรี. (2560). เอกสารประกอบการสอน วิชา 2007102 หลักการทางดนตรีวิทยา. มหาสารคาม : วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธงชัย จันเต. (2553). การศึกษาลายพินในวัฒนธรรมดนตรีอีสานกรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา
- บุญโฮม พรศรี. (2543). พินอีสานกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาจังหวัดอุดรธานี. ปริญญาศิลปศาสตร มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปิยพันธ์ แสนทวีสุข. (2549). ดนตรีพื้นบ้านอีสาน : คีตกวีอีสาน ตำนานเครื่องดนตรีและการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้านอีสาน. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- วีรยุทธ สีคุณหลัว. (2554). เทคนิคการบรรเลงพินของศิลปินพื้นบ้านอีสาน. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุกิจ พลประทุม. (2536). เป่าแคนแบบพื้นบ้านอีสาน. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.
- อดิพันธ์ แก้วนิล. (2549). การศึกษาวิธีการบรรเลงและการถ่ายทอดศิลปะการบรรเลงพินของอาจารย์ทองใส ทับถนุน. อุบลราชธานี : สาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

สัมภาษณ์

- ทองใส ทับถนุน. (14 พฤษภาคม 2561). สัมภาษณ์. ศิลปินมือพินพื้นบ้านอีสาน. บ้านหนองกินเพล ตำบลหนองกินเพล อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี.
- บุญมา เขาวง. (6 กุมภาพันธ์ 2561). สัมภาษณ์. ศิลปินมือพินพื้นบ้านอีสาน. บ้านนาอินแปลง ตำบลขมิ้น อำเภอมือง จังหวัดกาฬสินธุ์.